

Beren

Beren zijn populair. Iedereen heeft er wel één of heeft er één gehad: zo'n knuffel met kraalogen en een vacht van pluche. Echte beren zijn helaas minder geliefd. Al eeuwenlang worden ze door mensen gevreesd en gedood. Nederland en veel andere landen van Europa zijn al 'ontbeerd'. In de rest van de wereld verliezen beren ook terrein. Soms worden beren uit angst gedood, maar steeds vaker omdat bepaalde lichaamsdelen erg populair zijn om in medicijnen te verwerken. Het Wereld Natuur Fonds komt wereldwijd voor de beren in actie. In dit infoblad lees je alles over beren en wat het Wereld Natuur Fonds doet om ze te beschermen.

Verschillende soorten

Bij het woord 'beer' denk je het eerst aan die bruine lobbies. Toch zijn er nog meer soorten dan de bruine beer: om precies te zijn nog zeven andere. De ijsbeer is wat bekendheid betreft een goede tweede. Als het gaat om het grootste en zwaarste landroofdier staat hij met sommige bruine beren op de eerste plaats: vijfhonderd kilo is geen uitzondering en er is zelfs een ijsbeer gewogen van iets meer dan duizend kilo. De ijsbeer heeft zich met zijn dikke witte vacht en zijn speklaag uitstekend aangepast aan het koude noordpoolgebied en komt ook in het koude zeewater goed uit de voeten. Het andere uiterste is de Maleise beer. Deze beer wordt hoogstens 65 kilo en leeft in de warme regenwouden van Zuid-Oost-Azië. De Maleise beer heeft een kortharige vacht. De andere soorten beren zijn de zwarte beer, de kraagbeer, de lippenbeer, de brilbeer en de reuzenpanda. Beren als de kodiak-beer en de grizzly-beer zijn bruine beren. Geen aparte soorten, maar ondersoorten. Maar wel uitzonderlijk groot.

De grizzly uit Noord-Amerika is een van de grootste ondersoorten van de bruine beer.

Beren zijn alleseters. Het grootste deel van hun dieet bestaat uit planten, maar vlees en zoals in dit geval vis slaan ze zeker niet af.

Wereldwijd maar niet overal

Beren komen dus van poolgebieden tot tropische streken voor. In Azië, Europa en Noord- en Zuid-Amerika. Maar er zijn ook werelddelen waar beren van nature niet voorkomen. Dat ze niet in Australië leven is weinig verrassend; dat is het land van de buideldieren. Op Antarctica leven helemaal geen landzoogdieren, dus zeker geen beren. Ook geen ijsberen, zoals sommige mensen misschien denken. Maar dat er in Afrika geen beren wonen, is vreemd. In een ver verleden kwamen er trouwens wel beren voor in Afrika. Er zijn fossielen gevonden van twee verschillende soorten: in Noord-Afrika van de bruine beer, in zuidelijk Afrika van een grote primitieve beer die nu niet meer bestaat. In de IJstijd leefde er in Europa ook een indrukwekkende berensoort die er nu niet meer is: de holenbeer.

Familie van vleeseters

Beren zijn zoogdieren. Binnen de zoogdieren worden ze tot de roofdieren gerekend, samen met bijvoorbeeld de katten, de marters, de honden en zelfs de zeehonden. Het verschil met die roofdieren is duidelijk te zien. Toch is er ook wel verwarring mogelijk met een aantal andere roofdieren. Er zijn dieren die op het eerste gezicht zoveel op een beer lijken dat ze zelfs beer genoemd worden. De wasbeer bijvoorbeeld. Ook de kleine panda hoort wel bij de roofdieren, maar niet tot de beren. Zelfs buiten de roofdieren komen dieren voor die wel wat van beren weg hebben, zoals de koalabeer.

Mond vol tanden

Kijk je een beer in zijn bek, dan is het verschil met een hond of een kat kleiner dan je zou denken. Dezelfde puntige hoektanden: erg geschikt om mee te doden. Maar kijk je verder, naar de kiezen, dan zie je het verschil. Honden en katten hebben puntige kiezen, om vlees in hapklare brokken te knippen. Berenkiesen lijken meer op die van een mens. Net als een mens is een beer dan ook een alleseter. Een ijsbeer lust wel bessen, maar eet vooral vlees; veel planten zijn er ook niet te vinden op de noordpool. Maar op het menu van een bruine beer staat veel meer plantaardige kost. Vooral bessen zijn erg in trek, maar ook gras eten ze veel. En natuurlijk zijn alle beren dol op honing! De Maleise beer wordt om die voorliefde ook wel honingbeer genoemd.

Op grote voet

De voet van een beer lijkt wel wat op die van een mens. De meeste zoogdieren lopen op hun tenen. Maar beren lopen plat op hun voeten; bij elke stap raakt hun hiel de grond. Daarom is het voor een beer niet zo moeilijk om op zijn achterpoten te lopen. Zijn handen heeft hij dan vrij. Dat maakt beren zo grappig. Tot ze die vrije handen gebruiken om een klap te verkopen natuurlijk, want beren zijn beresterk. Een grizzly-beer kan met één klap een hert tegen de vlakke slaan als hij dat wil. En zelfs de kleine Maleise beer is in Indonesië meer gevreesd dan de tijger. Toch vallen beren zelden een mens aan. De ijsbeer is eigenlijk de enige die in een mens een prooi ziet.

Ijsbeer heeft meeste records

De ijsbeer heeft de meeste records van alle beren.

Hier staan er een aantal op een rij.

zwaarst: **1002 kilo**

vetste melk: **48% vet** (als slagroom)

grootste prooi: **beloega** (600 kg)

langst zonder eten: **8 maanden**

beste isolatie: **-37 °C geen probleem**

grootste zwerver: **tot 3220 km in een jaar**

beste zwemmer: **100 km zonder rust**

tal kilo's armer. Zij moet in het voorjaar dan ook snel weer wat eten om op krachten te komen. Het voorjaar is ook de paartijd: de enige dagen dat meneer beer zich met haar bemoeit. Naar zijn eigen kinderen kijkt hij niet om. De jongen zullen nog ruim twee jaar bij hun moeder blijven. Voordat haar kinderen op eigen poten staan zal de moeder niet aan paren beginnen.

Een berengezin

Meneer beer maakt zich niet zo druk om zijn gezin. Mevrouw beer des te meer. De bruine beer krijgt haar jongen in december of januari. Meestal zijn het er twee, soms drie en heel soms meer. Ze komen bloot en blind ter wereld. Erg is dat niet, want tot in het voorjaar blijft het hele gezin in het winterhol. Moeder doet haar winterslaap, de kinderen drinken zich vol. Zijn ze tijdens hun geboorte nauwelijks zwaarder dan een appel, in het voorjaar zijn het al stevige beertjes. Moeder ontwaakt een aantal kinderen rijker, maar een flink aan-

De berenschool

De moeder verdedigt haar jongen, maar ze leert ze ook van alles in de jaren dat ze bij haar zijn. Waar en wanneer de sappigste bessen te vinden zijn en hoe je knollen kunt vinden en uitgraven. En natuurlijk hoe je moet jagen. Welke prooi favoriet is, verschilt van plek tot plek. En het vangen van een eekhoorn vereist andere handigheidjes dan wanneer je op zalmen gaat vissen. Zelfs dat vissen doet elke beer weer op zijn eigen manier: sommige met de bek, andere liever met een klauw. En de jongen doen hun moeder keurig na.

Of de reuzenpanda bij de echte beren hoort, is lang een twijfelgeval geweest. Tegenwoordig vinden de meeste biologen van wel. De kleine panda wordt echter niet tot de echte beren maar tot de wasberen gerekend en hoort evenals de koalabeer (een buideldier) niet in dit infoblad thuis.

Dankzij hun platte voeten hebben beren niet veel moeite om rechtop te staan en zelfs te lopen. Dit jonge zwarte beertje heeft het al onder de knie.

Vereren en knuffelen

Al zolang er mensen bestaan hebben ze iets met beren. Oermensen schilderden afbeeldingen van beren op grotten.

Waarschijnlijk vereerden ze de hollenbeer zelfs als god. In ieder geval zijn berenbotten gevonden die duidelijk voor godsdienstige activiteiten waren gebruikt. In het noorden van Japan leven nog steeds mensen die beren vereren: het volk van de Ainu. In Europa en Amerika werd de teddybeer in het begin van deze eeuw populair en is het altijd gebleven.

Verskillende bruine beren

De bruine beer is één van de acht soorten beren. De bruine beer heeft van alle beren de grootste verspreiding. Er zijn verschillende ondersoorten. De bekendste zijn:

- **de Kodiak-beer:** de allergrootste bruine beer (tot 750 kilo), vangt zalmen, leeft op het eiland Kodiak (bij Alaska).
- **de grizzly-beer:** ook geen kleintje, kwam vroeger in een groot deel van de Verenigde Staten en Canada voor, nu zeldzaam.
- **de Kamtsjatka-beer:** grote beer uit Oost-Rusland, de trots van de Russen, nauw verwant met kodiak-beer.
- **de Europese beer:** middelmaatje (tot 250 kilo), komt in kleine aantallen op nog veel plekken voor, waaronder Scandinavië, de Alpen, de Pyreneeën en (in grotere aantallen) Oost-Europa.
- **de isabelbeer:** lichtbruin, uit de Himalaya.

Monster en schietschijf

Toch overheerste meestal de angst. Angst om zelf gedood te worden, of angst dat beren het vee zouden opeten. Beren zijn daarom overal ernstig vervolgd. In veel landen zo erg dat ze er helemaal verdwenen. Zo'n 1000 jaar geleden kon je zelfs hier in Nederland nog bruine beren schieten. En dat deden de mensen dan ook: 800 jaar geleden de laatste. Tot op de dag van vandaag bestaat die angst. Zelfs de laatste beren in Frankrijk zijn hun leven niet zeker. Ook zijn er nog steeds mensen die beren jagen voor de 'sport'. Daarnaast wordt het leefgebied van beren kleiner en kleiner. Beren zijn niet dol op drukte en rustige bossen worden steeds zeldzamer. Zeker in Europa.

Beer in de pillenpot

Behalve uit angst of voor plezier worden steeds meer beren om een andere reden gedood: voor medicijnen. In Azië dichten veel mensen aan berengalblaas een geneeskrachtige werking toe. Ook aan andere lichaamsdelen van beren wordt zo'n werking toegeschreven. Dat geloof bestaat al meer dan vijfduizend jaar. Inmiddels is bewezen dat de geneeskrachtige werking van berengalblazen voor sommige ziektes inderdaad aanwezig is. Het grote probleem is nu dat er door de bevolkingsgroei steeds meer mensen zijn die zulke medicijnen willen hebben en dat ze er steeds meer geld voor over hebben. Elk jaar sneuvelen er duizenden beren voor dit doel. De galblazen komen niet alleen meer uit Azië, maar uit de hele wereld. Juist omdat er zoveel geld voor wordt betaald, nemen stropers en smokkelaars het risico betrappt te worden.

Bruine beer ten voeten uit

[vacht]

Warm berenvel. Erg goed tegen de kou en beschermt ook tegen doorns en scherpe takken. De vetlaag onder de huid zorgt voor extra isolatie.

[ogen]

Beren zien niet echt goed. Ze vertrouwen op hun andere zintuigen.

[oren]

Hoe kouder het leefgebied, hoe kleiner de oren.

[neus]

Prima reukvermogen. De ijsbeer heeft van alle beren waarschijnlijk de beste neus. Hij ruikt een zeehond soms al op tientallen kilometers afstand.

[voeten]

Hielen raken de grond. De beer loopt dus met zijn hele voet en kan makkelijk op zijn achterpoten staan en zelfs lopen als het moet.

[nagels]

De nagels zijn stevig en lang: tot 13 centimeter. Ze vormen dodelijke klauwen, maar worden vaker gebruikt om te graven, bijvoorbeeld naar knollen. Ze kunnen niet ingetrokken worden en slijten daardoor ook snel.

Onderzoek naar berengallen

Het Wereld Natuur Fonds zet zich in tegen de handel in bedreigde dieren. Ook tegen de handel in gal van beren die met uitsterven worden bedreigd. TRAFFIC is het onderzoeksbureau van het Wereld Natuur Fonds dat zich met dit werk bezighoudt. Een belangrijk onderdeel van het TRAFFIC-werk in Azië is bekijken waar en door wie berengallen worden verkocht en waar ze vandaan komen. Zo kunnen stropers, illegale kopers en tussenhandelaren worden bestraft. Ook probeert het WNF voor elkaar te krijgen dat de gebruikers van deze medicijnen op zoek gaan naar alternatieven.

Berenbossen

Het Wereld Natuur Fonds werkt ook aan de bescherming van het leefgebied van beren. Rusland is het land van de beer. En dat moet zo blijven, vindt het Wereld Natuur Fonds. Maar juist nu worden in afgelegen gebieden steeds meer bossen gekapt. Als de bossen verdwijnen, verdwijnen ook de beren. Daarom helpt het Wereld Natuur Fonds Russische natuurbeschermers met het opzetten van drie enorme reservaten. Eén daarvan is zo groot als een kwart van Nederland! In Europa heeft het Wereld Natuur Fonds ook op andere plaatsen activiteiten gestart om de

beer – en andere grote roofdieren – te behouden. De gebieden waar de beren leven worden beschermd en in sommige gebieden waar hij is uitgestorven, zijn met hulp van het Wereld Natuur Fonds zelfs weer beren teruggebracht. Maar als we de beren wereldwijd een veilige toekomst willen geven, moet het meeste werk gebeuren in de hoofden van mensen. Als mensen de beer niet meer als wandelende medijncijnkast of als meedogenloos monster zien, is er kans dat we ook straks nog beren op onze weg tegenkomen.

Beer als troetel

Vroeger was het erg deftig om op beren te jagen: een echte **sport voor koningen en presidenten**. In 1902 ging Theodore Roosevelt, toen **president van de Verenigde Staten**, mee op berenjacht. Maar toen hij een zwarte beer voor zijn geweer kreeg, **wilde hij niet schieten**: hij vond het zo'n mooi dier. Amerikanen die dat hoorden maakten als dank een speelgoedbeer voor Theodore. Die beer kreeg de **troetelnaam van de president: Teddy**. Nu is de teddybeer niet meer weg te denken uit de speelgoedwinkel. Dat hij eigenlijk zwart en niet bruin moet zijn, weet bijna niemand.

Een bruine berin met haar bijna volwassen jong.

Uitgave

Wereld Natuur Fonds (1e druk - 2000)

Tekst en samenstelling

Geert-Jan Roebbers

Productie en eindredactie

Willem Vermeulen (Wereld Natuur Fonds)

Fotografie

Foto Natura: Wil Meinderts, Fritz Polking, Pu Tao

Tony Stone: Tim Davis, Keren Su, Nicholas DeVore

WWF/GEO: Timm Rautert

Vormgeving

Kris Kras Design bv, Utrecht

Papier

Freelife, een zuur- en chloorvrij,

100% recycled papiersoort

Wereld Natuur Fonds

BOULEVARD 12, 3707 BM ZEIST

POSTBUS 7, 3700 AA ZEIST

TELEFOON 0900 - 1962

TELEFAX 030 - 6930408

INTERNET: WWW.WNF.NL

Alle beren bijeen

Bruine beer

verspreiding: **Noord-Azië, Europa, Noord-Amerika**

woongebied: **bos, toendra**

voedsel: **vruchten, noten, gras, wortels, zeewier, insecten, vis, kleine zoogdieren, dode grotere dieren**

uiterlijk: **van 1,5 m** (Europese beer) **tot 2,5 m** (kodiak-beer), van kop tot kont gemeten

bijzonderheid: **kwam 800 jaar geleden nog in Nederland voor**

Zwarte beer

verspreiding: **Noord-Amerika**

woongebied: **bossen, bergen, moerassen (vooral in Nationale Parken)**

voedsel: **vruchten, bessen, wortels, noten, honing**

uiterlijk: **meestal zwart**, maar soms bruin tot zelfs bijna wit

bijzonderheden: wordt in Nationale Parken soms gevoerd maar **kan dan gevaarlijk worden**; stond model voor Yogi-beer

andere naam: **baribal**

Ijsbeer

verspreiding: **rand van noordpool**

woongebied: **kust, bevroren zee**

voedsel: **zeehonden, vis, zeevogels** (geen pinguïns: die leven alleen bij de zuidpool), **muskusossen** en **dode walvissen**; 's zomers ook **bessen**

uiterlijk: **erg groot** (tot 2,5 meter van kop tot kont), geelwitte vacht

bijzonderheden: kan rennend **40 kilometer** per uur halen; uitstekende zwemmer

Meer over de ijsbeer vind je in het infoblad Pooldieren.

Lippenbeer

verspreiding: **India, Sri Lanka**

woongebied: **bos**

voedsel: vooral **termieten**, ook **vruchten, suikerriet, bloemen** en **honing**

uiterlijk: **lange lippen**, erg lange smalle tong, lange kromme klauwen; eerste voortanden in bovenkaak ontbreken

bijzonderheden: **hangt soms ondersteboven aan een tak**; wetenschappers dachten ooit dat het een soort luiaard was; stond model voor Baloe uit het Jungle-boek

Reuzenpanda

verspreiding: **Midden-China**

woongebied: **bos, bergen**

voedsel: vrijwel uitsluitend **bamboe** (bladeren, scheuten)

uiterlijk: **witte kop met zwarte oren en zwarte 'oogschaduw'**; rest lichaam zwart met een grote witte 'luijer'

bijzonderheden: **zeer zeldzaam** (ongeveer 1000 in totaal); symbool Wereld Natuur Fonds
Meer over de reuzenpanda vind je in het infoblad *De Panda*.

Maleise beer

verspreiding: **Zuid-Oost-Azië, Sumatra, Kalimantan**

woongebied: **tropisch regenwoud**

voedsel: vruchten, palmbladeren, muizen, vogels, insectenlarven, mieren en **vooral honing**

uiterlijk: stevige beer; **donkerbruin met gele vlek op borst**; erg korte vacht (haren 1 cm)

bijzonderheden: **kleinste (echte) beer**; trekt met sterke klauwen bast van bomen

andere namen: **honingbeer; broeang**

Brilbeer

verspreiding: **Zuid-Amerika** (Andes)

woongebied: **bos, savanne, bergen**

voedsel: vooral **planten** (bladeren, vruchten, wortels), **soms grote dieren** als vicuña's (wilde lama's) en herten

uiterlijk: zwart of donkerbruin, **witte vlekken rond ogen** ('bril')

bijzonderheden: **enige Zuid-Amerikaanse beer**; slaapt boven in boom in zelfgebouwd nest

Kraagbeer

verspreiding: **Oost-Azië** (Siberië, Japan, China) en **Zuid-Oost-Azië**

woongebied: **bos, struiken, bergen**

voedsel: **vooral planten** (noten, vruchten), ook insecten en soms grotere zoogdieren (runderen, schapen)

uiterlijk: **zwart met witte V op borst**;

langharige vacht rond nek

bijzonderheid: **kan erg goed klimmen**